

A Washington D.C.-ben lévő Passenger évek óta tart hűtött Chartreuse-t. Finnerty, baltimore-i mixer és Randal Etheridge elmondták, hogy a járvány előtt bárjukban, az Idle Hour-ben hetente akár egy hordó is elfogyott belőle. Először „próbáltuk sokkolni az embereket egy 110 szeszfokos likőrrel, amilyenről előtte még senki sem hallott – mesélte Finnerty. – Jó mulatság volt megkedveltetni az emberekkel.” A járvány idején az Idle Hour egy kis nyitott teraszt üzemeltet és elvitelre lehet vásárolni – többek között Chartreuse-t palackokban és felest 50 ml-es kémcsövekben. „Sok Chartreuse-t adunk el még a járvány idején is – mondta Etheridge. – Csak elvitelre áruljuk.”

Az ilyen történetek kedvesek Rochez és Tim Master számára. Sok amerikai azonban valószínűleg anélkül élvezte a Chartreuse ízét a kevert italokban, hogy valaha is megtanulta volna a nevét. A járvány kezdetén teljesíthetetlennek tűnt az a feladat, hogy rábeszéljék a fogyasztókat arra, hogy otthonaikba savzöld likőröket vásároljanak fel a bártenderek, a sommelier-k vagy italkeverő szakemberek segítségével – mondta Rochez. „Nem volt könnyű feladat: a bor- és szeszital-forgalmazók fele alapvetően bezárt – mondta Master. – Okosan kell eladnunk. Azt láttuk, hogy a kiskereskedelemben ugrásszerűen nő az értékesítés. Az emberek nem mennek el vacsorázni vagy iszogatni, hanem otthon bontják meg az üvegeket.”

Franciaországban Delafon folyamatosan azon dolgozik, hogy változatossá tegye a Chartreuse termécsaládját. Mivel a céget egyre inkább aggasztja a likőr két fő összetevőjének, a cukornak és az alkoholnak az egészségre gyakorolt káros hatása, más lehetséges növényi alapú termékek után kutatnak, amelyek erkölcsileg jobban illelnek a kolositor értékeihez: ilyenek lehetnének például a növényi gyógyszertkészítmények, az aromaterápia, a balzsamok vagy a kenőcsök. Nem ez lenne az első eset, amikor a karthauziak meg akarnak újulni. A rend közel ezeréves történelme során osztályrészük volt már természeti katasztrófa, országból kiűzetés, járványok, nélkülözés, és csalók mesterkedései. „Minden alkalommal talpra álltak, felépültek, és újragondolták magukat” – mondta róluk Nadège Druzkowski, a dokumentumfilm készítője.

Ez az átalakulásra való hajlandóság, miközben hűek maradnak a rend örökségéhez, egyszerűen fényűzés és biztosíték is a zűrzavar idején – vélekedett Delafon. – Amikor ennyire mélyen vannak a gyökereink, akkor lehetővé válik számunkra, hogy elfeledkezzünk az időlegesről és tekintetünket a távoli jövő felé emeljük.

(*The New York Times*)

Meghan Woolley¹

Szeretetlenül egy 12. századi angol törvénykönyvben

A *Doktor Szósi* című vígjáték zárójelenetében Elle Woods Arisztotelészt idézi a diplomaosztó ünnepségen elhangzó beszédében: „A jog szenvedély nélküli értelem.” „Nem akarom megbántani Arisztotelészt”, folytatja, de „arra jöttem rá, hogy a szenvedély kulcsfontosságú összetevője a jog tanulmányozásának és gyakorlásának”. Elle egy olyan ellentétet ragad meg, amely a rendszerint érzelemmentesnek tartott jog és a valóságban mindig érzelmekkel járó gyakorlása között feszül. Ez az elmélet és gyakorlat közti ellentét évszázadokra, sőt évezredekre nyúlik vissza.

A jogtörténet dacol minden olyan feltételezéssel, hogy a jognak, természeténél fogva, nem lenne köze az emberi érzésekhez. Ehelyett rávilágít azokra az árnyalt módzatokra, amelyek során az érzelmek befolyással vannak a jogi eljárásokra, és lehetővé teszik a törvény számára, hogy nagyobb társadalmi súlyt kapjon. A jog nem egyszerűen elvont elvek alkalmazásáról, hanem valóságos emberek közti viszonyok alakításáról szól. Az érzelmek egyik módját jelentik annak, ahogy a jog, akár egy emberölés tárgyalásakor, akár egy szerződés aláírásakor, kapcsolódik a résztvevők tágabb értelemben vett társadalmi valóságához.

¹ Meghan Woolley a középkorral foglalkozó jog- és kultúrtörténész, PhD-hallgató az észak-karolinai Duke Egyetemen, ahol tudományos írást és középkori történelmet oktat. Az észak-karolinai Durham-ben él.

Egy 12. század eleji angol törvénykönyv, amely az *I. Henrik törvényei* (az eredeti latinban: *Leges Henrici Primi*) címet viseli, a pereskedők közötti nem hivatalos egyezségek szerepét hangsúlyozza, amely az érzelmi kötelekekre építve akar békét teremteni. A jogviták különböző módjainak megvitatásakor a törvények kimondják: „Egy megállapodás felülírja a törvényt, a szeretet pedig felülírja az ítéletet” (*„pactum enim legem vincit et amor iudicium”*). Ez azt jelenti, hogy az önkéntes megállapodás kívánatosabb, mint a hivatalos igazságszolgáltató ítélete.

A szeretet, azaz *amor* latinul, sokkal hatékonyabb megoldást tud kínálni, mint egy jogi úton született ítélet. A szerző a szereteten és barátságon alapuló megállapodásokat jogilag kötelező erejűnek írja le. Ezek számos közös jellegzetességet mutatnak a perbeli egyezségekkel, többek között, hogy tanúk jelenlétében írják alá őket, és elvileg a jog letéteményeseinek ellenőrzése alatt.

A szereteten alapuló egyezségek és a hivatalos ítéletek különböztek az általuk felkínált rugalmasság mértékében. Az előbbi lehetővé tette a peres feleknek, hogy megválasszák saját feltételeiket, és olyan egyezséget hozzanak létre, amely megfelel társadalmi valóságuknak. *I. Henrik törvényei* például kikötik, hogy két szomszéd vitája esetén, uruknak „barátság útján kell összebékítenie őket, vagy ítéletet hoznia” (*‘amicitia congregat aut sequestret iudicium’*). Ha a szomszédoknak határvitáik voltak – mint ez gyakran előfordult –, egy bírói döntés egyszerűen megszabta, hol kell a határnak lennie. Egy nem hivatalos megállapodás, amelyek maguk a szomszédok kötöttek, más szempontokat is figyelembe vehetett, mint például múltbéli sérelmeket vagy egyéb kapcsolódó jogokat. Azáltal, hogy a barátságos viszony kialakítására összpontosítottak, ez a fajta megállapodás többet tartalmazott abból, ami fontos volt a résztvevők számára, és megakadályozhatta a jövőbeli vitákat.

A középkori jogi szövegek modern fordításai gyakran használnak olyan nyelvezetet, amely tompítja az eredeti érzelmi tartalmát. Például, L. J. Downer, *I. Henrik törvényeinek fordítója* a latin *amor*, *dilectione* és *amicitia* kifejezéseket olyan kifejezésekkel adja vissza angolra, mint

a „baráti megállapodás” vagy a „békés [peren kívüli] megegyezés”, amikor egy közvetlenebb fordítás a „szeretet” és a „barátság” szavakat használná. Downer fordítása megragad valamit a középkori embernek a szeretethez és a barátsághoz való viszonyából, de el is homályosítja ezeknek a kifejezéseknek az érzelmi töltetét. A szeretet nem egyszerűen az egyik eleme volt a nem hivatalos egyezségeknek; maga a szeretet volt az, amin az egyezés nyugodott.

A 12. századi emberek nagy értéket tulajdonítottak a szeretetnek és a barátságnak, ami nyilvánosan képes volt megszilárdítani az erényt és a becsületet. Az *amor*, *dilectione* és *amicitia* jegyében kötött megállapodások társadalmi és érzelmi rétegei központi szerepet játszottak abban, hogy ez utóbbiak miként tudták fenntartani a békés viszonyokat. Az angol-normann jog megmutatja számunkra, hogy az érzelmi kötelekekről szóló kulturális elképzelések képesek befolyásolni a joggyakorlatot.

A 12. században a szeretet nem pusztán személyes érzés volt; lehetett mind magával ragadó szenvedély, mind a társadalmi státusz nyilvános kifejezése is. Arisztokraták királyaikhoz írt levelei annyi gyengédséggel voltak tele, hogy már-már a mai szerelmes levelekre emlékeztettek. A békemegállapodásokat békecsókkal pecsételték meg a királyok. Az érzelmi megnyilvánulásokat kifejező gesztusok fokozták a politikai szertartások jelentőségét, mivel lehetővé tették, hogy a nemesek és a királyok megerősítsék a szövetségeket, és hogy a keresztény szeretet lelki kötelezettségeivel kapcsolják össze a politikai viszonyokat. A szeretetnyelv jelezheti a barátság és a gyengédség személyes érzéseit, míg egyszerűsége politikai szövetség jóváhagyása is lehet a kötelek nyilvános kifejezése által. Ezek a többszintű jelentések a szeretetet a viták megoldásának eszményi céljává emelték.

Mivel az angol szokásjog a 12. század második felében fejlődött ki, a törvény emberei és a bírák jobbára független rendszerként képzeltek el, saját szabályokkal, amelyek elkülönültek a bíróságokon kívüli társadalmi gyakorlattól. Ez a gyakorlat magában foglalta a jog elhatárolását az érzelmeiktől. Mindazonáltal, még ha a jog és a társadalmi normák közti viszony közvetettebbé

válík is, mindig kapcsolatban maradnak, és kölcsönösen hatnak egymásra. A jogot élő emberek gyakorolják és alapozzák meg annak elméleti háttérét, legyenek azok akár bírák, ügyintézők, ügyvédek vagy pereskedők, akik magukkal viszik a maguk kulturális értékeit a tárgyalásra.

Jelenleg az érzelmek bonyolult, gyakran ellentmondásos szerepet játszanak a jogban. Az áldozatot ért trauma leírása például teret ad a bűncselekmények áldozatainak, hogy beszámoljanak arról, amit elszenvedtek, és ez esetlegesen befolyásolhatja az ítéletet. Az amerikai olimpiai tornászcsapat korábbi orvosának, Larry Nassarnak az esete példázza talán a legjobban ezt a gyakorlatot, mivel Rosemarie Aquilina bíró több mint 150 nőnek engedte meg, hogy nyilatkozatot tegyen, amelyben mintegy levezethették a bennük felgyült feszültséget. A *Time* és a *Vox* magazinokban megjelent cikkek ugyanakkor kritikával illették Aquilina nyílt felháborodását, mivel ez a magatartás az igazságszolgáltatás pártatlanságát ásta alá. A cikkírók számára a törvény igazságossága és szzerű szabályok pártatlan alkalmazásán nyugszik, ahol nincs helye az érzelmeknek.

Az esküdszékekkel szemben úgyszintén gyakori elvárás, hogy érzelemmentesek legyenek. A vádlott iránti együttérzést kifejező esküdteteket nagyobb valószínűséggel éri bírálat és kevésbé veszik őket komolyan, főként, ha nők. Ugyanakkor számos tanulmány rámutat, hogy az esküdtetek döntéseiket arra a hallgatólagos feltételezésre alapozva hozzák, hogy mit érezhetnek az emberek. Megdöbbentő, de a nemi erőszak áldozatainak kevésbé hajlamosak hinni, ha azok inkább nyugodtnak tűnnek, mint hisztérikusnak. Halálbüntetéssel járó súlyos bűncselekmények vádlottait nagyobb valószínűséggel ítélik halálra, ha szemmel láthatóan nem mutatnak megbánást. Az érzelmekkel kapcsolatos kulturális normák számottevő, erőteljes hatással vannak a jogesetek kimenetelére. Ahelyett, hogy szemet hunyunk a realitások előtt az érzelmek jogrendszerben betöltött szerepét illetően, inkább közvetlenül foglalkoznunk kellene velük.

I. Henrik törvényei nem adnak számunkra követhető tanácsokat a mai jogi problémák megoldására. Mindenesetre, a 12. századi jogból

származó példák annak vizsgálatára indítanak bennünket, hogy az érzelmeknek miként kellenek beilleszkedniük egy teljes jogrendszerbe. Az angol-amerikai jogi hagyományok kezdetétől, az érzelmek képesek voltak döntések befolyásolására és a vitarendezés támogatására. Ha a jog valóban „szenvedély nélküli értelem”, mint ahogy ezt Arisztotelész állította, hatása csak a döntésekkel közvetlenül érintett helyzetekre lenne. Ha a jog végső célja a tárgyalóteremen és ügyvédi irodákon kívül is érvényes társadalmi egyensúly megteremtése, akkor mérlegelni kell a felek társadalomban betöltött szerepét és érzelmi életét is. A bírók és esküdtetek gyakran így járnak már el, és ezeket a módokat nem hagyhatjuk feltáratlanul.

Napjainkban a legtöbb pereskedő valószínűleg nem szívesen borulna a nyakába annak, akit bíróságra citál. Azok a stratégiák azonban, amelyek formailag megengedik az érzelmek feldolgozását, kifejezését és a kapcsolatépítést, semmiképpen nem nevezhetők észszerűtlennek; hathatósan segíthetnek egy működő jogrendszerben.

(*AEON Magazine*)

Zanny Minton Beddoes

A Keira Bell-ítélet után
Világméretű következményekkel járhat
a transznműű tinédzserek ügyében hozott
angol ítéle

Nő az aggodalom az olyan kezelése miatt, amelyek meddőséget okozhatnak a gyerekeknél

2018-ban Andrea Davidson 12 éves lánya, Meghan bejelentette, hogy „egész biztosan fiú”. Davidson asszony elmondta, hogy gyermeke soha nem volt fiús lány, de a házi orvos a gyerekekhez fordult, gratulált neki, és megkérdezte, hogy lánynak vagy fiúnak szokta-e nevezni magát, majd beutalót írt volna a British Columbia Gyermekkorházba (BCCH). „Azt gondoltuk, hogy majd egy pszichológus fogad minket, de csak egy nővér és egy szociális munkás volt ott